

Stora Halängen och Konrad Beurling

Konrad Beurling på Stora Halängen är en legend bland gamla Dalskogsbor. Sjökapten till professionen, eldfängt humör, passionerad jägare och fiskare, förde stort hushåll med tjänstefolk och många gäster. Dessutom far till en geniförklarad matematikprofessor som knäckte tyskarnas chiffer under andra världskriget.

– Kapten Beurling är nog den originellaste människa jag har träffat, säger Håkan Hultman.

Håkan Hultman är pensionerad agronom och naturbrukslärare. Som ung pojke fick han följa med sin far landsfiskal Oskar Hultman som var jaktkamrat med kapten Beurling.

Konrad Beurling på Stora Halängen. Tavlan med orrarna har han troligen målat själv.

– Det var 1955- 56- 57 och kapten var då i 80-årsåldern. Han var ju inte så rask men det ville han inte låtsas om. När de skjutit ett rådjur och skulle bära hem det så kunde han säga: Du kanske vill vila litet, till den som hjälpte honom att bära, säger Håkan Hultman.

Han har sammanställt ett föredrag som den här artikeln bygger på. (Tack Håkan för att jag fick lägga ut ditt material på nätet /POE.)

Konrad Beurling (namnet uttalades åtminstone i Dalskog som Böling), levde 1872 – 1959 och bodde på Stora Halängen i Dalskog från 1921 till 1957.

Kapten Beurling som han kallades, beskrivs som en liten ettrig karl som ofta brukade vara klädd i golfbyxor.

Han hade legendariskt kort stubin.

– Hans standarduttryck när han blev osams med någon var att han hade skjutit neger och banditer förut. Det kunde han göra en gång till, berättar Håkan Hultman.

Kapten Beurling var väl inte så mycket för att umgås med Dalskogsborna. När han körde ner till affären i Dalskog för att handla brukade han inte gå ur bilen utan bara hans hushållerska gick in i affären.

Och det berättas att om han skulle ha gäster nerifrån Dalskog kunde han säga till hushållerskan att det inte var så noga, det är bara folk från Dalskog.

Om vi börjar från början så föddes han i Halmstad 1872.

Hans far hade också varit sjökapten men drunknat, mer därom senare.

Men det förtog inte den unge Konrads äventyrlust.

Jag citerar ur Från Svensk domares levnadsminnen

greder.se/genealogy/bilagor/EFG_Levnadsminnen.htm

”Trots ovannämnda ledsamheter, i vilka fadern fått pröva Sjömanslivet och i synnerhet hans olyckliga slut, lämnade hans son Konrad Beurling redan vid femton års ålder och blott några år efter faderns bortgång hemmet i Laholm samt begav sig ut på sjön, glad i hågen och vid genomresan i Göteborg viftande för mig med en hundrakronorssedel, som modern kärleksfullt i sina mycket begränsade förhållanden, eller möjligen hennes svåger Borgmästaren Lundeborg, som med faderlig omsorg ägnade sig åt Beurlings barn, tilldelat unge Beurling vid avresan hemifrån. För honom gick det lyckligare. Han for över till England, antog tjänst i utrikes sjöfart, hemkom efter omkring tre års förlopp och avlade sina Styrmans- och Kaptensexamina samt blev först Styrman och därefter reservlöjtnant i flottan samt befälhavare å ångfartyg, tillhörande Svenska Lloyd.”

Någonstans här måste han ha gift sig med Elsa Raab, fått två barn och skilt sig samt gifte om sig.

Jag citerar vidare ur domarminnena.

”Han gifte sig samt övergav sjömanslivet och blev egendomsägare, i vilken egenskap han för närvarande med sin hustru Anna, född Fredholm, bebor egendomen Margreteberg ej långt från Vänersborg och är förnämligast på grund av giftermålet samt köp och synnerligen förmånlig försäljning av den vackra och skogrika egendomen Vänersnäs invid Vänern, en bland de i ekonomiskt hänseende bäst situerade egendomsägarna i Västergötland.”

När Konrad Beurling skilde han sig från hustru nummer två var han en tämligen rik person.

– Kaptenen var inte född förmögen, utan det var genom sina skilsmässor han kom på god fot, säger Håkan Hultman.

Man kan spekulera i varför han flyttade upp till Dalsland. Kanske var det jakten och fisket som lockade, han har ju beskrivits som passionerad jägare.

– Det kan ha varit att han ville få mera tid till annat än jordbruk. Han hade ju en stuga uppe i Lappland där han var och jagade också.

Och så var väl en gård mycket billigare uppe Dalsland än mera centralt i Västergötland. Han kanske räknade med att till större delen leva på sitt kapital och kunna ägna sig åt att jaga, fiska och röra sig i skog och mark.

– Det vet ju alla om man bara ska leva på pengar får man ha rätt mycket. Om tar en årslön från kapitalet varje år minskar det rätt fort, säger Håkan Hultman.

Håkan Hultman berättar vidare på nästa sida. Se också [Håkan Hultmans Powerpoint](#) från föredraget, här omvandlad till PDF. OBS Stor fil, 41 sidor, 12 MB.

Stora Halängen var ett ganska så stort jordbruk på den tiden kapten Konrad Beurling kom dit.

– I början hade han en rättare, det var en Per Henrik Lindeberg (1876-1960) som var inspektor, han kom bortifrån Östergötland och var anställd för att sköta jordbruket åt kapten. Det fanns då ladugård och mjölkkor. Men Lindeberg blev förälskad i dottern Vanja på Lilla Halängen och de gifte sig 1925. Då sade han upp sig hos kapten.

– De här två gubbarna blev osams. Det var väl så att kapten var van att bestämma och det hjälpte inte att den andre blev jordägare och på samma nivå som han själv.

Fastän båda var över 50 så hände det att de började slåss.

– Det är något om kräftfiske och annat som de blev osams om. Det stred de med ända tills de blev riktigt gamla, men det var visst så att de sista åren kapten bodde på Halängen bestämde gubbarna att de skulle gräva ned stridsyxan och blev sams.

När Håkan träffade kaptenen var denne cirka 85 år.

– Men så länge han bodde kvar på Halängen var det ingen fara med intellektet.

Han skojade ju mycket med min far och doktor Krok, de var ju ofta där samtidigt. Doktor Krok hade ju sagt till honom att han får ta det försiktigt med spriten för han hade väl varit van att dricka groggar varje dag.

Min far och doktor Krok skulle naturligtvis dricka grogg, den insisterade kaptenen på. Så kom han då själv med ett glas som var ungefär samma färg på till och med lite mörkare än de andras konjaksroggar. Det tyckte ju inte doktor Krok om, men då hade kaptenen skojat med dom, det fanns ju en dricka som hette Guldus, äpplemust, och det hade ju en färg som nästan var som mahognygrogg.

Men varför har du doktor Krooks hustru på bild i din Powerpoint?

– Doktor Krooks hustru Ingeborg var tandläkare och hon gick ofta klädd i långa klänningar. Kapten Beurling hade en leopardfäll med huvud liggande på golvet.

Fru Krook var ett långt kraftigt fruntimmer och hon snubblade på leopardhuvudet ungefär som den där betjänten i sketchen på nyår, ("same procedia as last year") och sparkade till leopardhuvudet så det gick av en tand.

– Det hade de så himla roligt att det var en tandläkare som gjort det för då kunde hon ju laga tanden. Om det blev en lagning eller inte vet jag inte.

Det är därför jag har med bilden på Krooks hustru.

På Powerpointen finns en bild på kapten Beurling hamiltonstövartiken Spana, den hade en egen säng, en kanapé, i hans sovrum.

Det finns också bilder på tavlor, kaptenen målade på gamla dar, bland annat brukade han kopiera tavlor av Bruno Liljefors.

– Jag har också en bild på kniv jag fick av honom och en alligatortand från när han var i Sydamerika och jagade alligator. Det var det som gjorde att hans son Arne fick skjuta upp sin doktorsdisputation, för att Konrad insisterade att han skulle följa med och jaga först, säger Håkan Hultman. Kapten Beurling förde tidvis ett stort hushåll med många gäster och fester. Redare och andra promenta personer från Göteborg var ofta gäster.

Huset var stort och omodernt. När hans gäster klagade och sa att han borde skaffa wc inne annars skulle de inte komma och hälsa så erbjöd han sig att skaffa eluppvärmd sits på utedasset.

Så småningom minskade kapten Beurling ned hushållet, och jordbruket sköttes av en arrendator.

Kvar i hushållet var hans trogna hushållerska Maria Olsson, fröken Olsson som hon kallades, och ett ungt hembiträde. Min (Per-Olofs) mor Ingeborg jobbade där något år i slutet av 1930-talet strax efter att hon slutat skolan.

En av mammas efterträdare var Ingrid Johansson "Ingrid på Broa". Enligt hade Beurling svårt att få flickor som stannade, det var ett hårt arbete och dåligt betalt.

Men Ingrid tyckte det var ett OK jobb, men fick sluta när fröken Olsson blev sjuk och dog 1947.

När Ella Åhlander som efterträdde fröken Olsson började fanns det inte plats för ett hembiträde, kanske för att hon skulle ha mera betalt.

Flyttade till Dals Rostock

Kapten Beurling sålde Stora Halängen 1957 och flyttade till Dals Rostock med hushållerskan.

Håkan Hultman var med och hälsade på honom någon gång när han flyttat till Dals Rostock också.

– Han sov ju hela livet med en laddad revolver under huvudkudden. Det var ingen liten sak, det var en grovkalibrig historia. Det blev ju lite problem när han flyttat till Dals Rostock, då började han bli senil. Vid ett

tillfälle hade han för sig att någon försökte klättra in genom fönstret. Han hade sovrum på andra våningen. Han tog då fram revolvern och sköt ett skott genom fönstret.

En annan gång var barnbarnen på besök och de hade gjort en snögubbe i trädgården och då skulle han ut och skjuta prick på den.

Konrad Beurling med sin sista hamiltonstövare Spana.

Detta ledde till att hans hushållerska bad min far att ta hand om revolvern, men han ville ju inte ta den ifrån honom. Men en gång när kaptenen var på läkarbesök var min far där och hade med sig en fil och filade han av slagstiftet på hanen till revolvern så den inte gick att skjuta med. Och så lade han tillbaka den.

Konrad Beurling dog 1959 och ligger begravd på Dalskogs kyrkogård tillsammans med sin trogna hushållerska fröken Olsson. Om man från grinden går rakt fram mot kyrkan ligger Kaptan Beurlings grav strax till höger om den stenlagda gången, ungefär mitt emellan grinden och kyrkan.

Konrad Beurlings förfäder och karriär

Trots det utländskt klingande namnet hade Beurling helsvenska anor, enligt en uppgift det lär ha varit Konrads farfarsfar Per Henric Beurling som började stava namnet eu, innan torde släkten hetat Burling.

Per Henric Beurling (1758, eller 1763–1806) var hovurmakare. Han startade 1783 en urfabrik i Stockholm för tillverkning av fickur och pendyler av hög kvalitet. Många av hans arbeten är bevarade, och kan ibland köpas på Blocket.

Per Henrik var alltså farfars far till Konrad Beurling.

Dennes son, Konrads farfar, Pehr Johan Beurling (1800 – 1866), var en framstående botanist och rådmann

Konrads far Gustaf Beurling verkar ha varit en mångbegåvad och äventyrlig själ. Enligt förut citerade Domarminnen var Gustaf Beurling var en intelligent och mångkunnig man. "Hans utseende påminde mera om fransman än svensk. Han var icke blott ovanligt sjörättskunnig utan även t ex urmakare, astronom och matematiker."

Domarminnena fortsätter att berätta om Gustaf Beurling: "Hans fader var en ståtlig och aktad Rådmann i Stockholms Rådhusrätt. Redan under det sonen Gustaf var yngling ville han sluta skolan och övergå till Sjömansyrket. Fadern önskade däremot, att han skulle välja annat levnadsyrke, och förstodigade, att han åtminstone först skulle avlägga

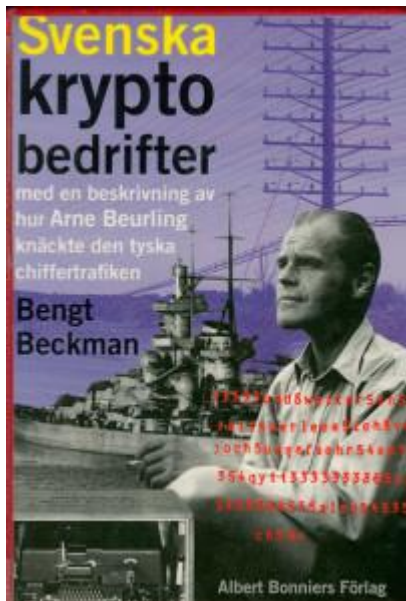
Studentexamen. Men genast efter det denna examen av honom avlagts, begav han sig ut på sjön och gjorde långa sjöresor under tillhoppa omkring tre år.

Beurling avlade därpå sina Styrmans- och Sjökaptensexamina och blev efter någon tid Navigationslärare i Härnösand.

Gift sig i Veinge, där brudens moder då var boende. Därefter förde Beurling befäl å fartyg, trafikerande utländska hamnar men fick i Sydamerika göra haveri, och Beurling kom hem såsom en skeppsbruten befälhavare. Efter någon tids vistelse hemma i Södra Halland ordnades så, att han jämte andra skulle i Oskarshamn låta bygga ett ångfartyg med honom som befälhavare. Fartyget byggdes färdigt; men redan vid fartygets provresa utanför Oskarshamn sjönk detsamma ned i Kalmarsund och Beurling slutade sina dagar, på sätt här ovan omnämmts. Icke mindre än sju sjökapten hade medföljt på provresan. Befålet hade vid tillfället förts av annan Kapten än Beurling. Olyckan hade skett på det sätt, att vatten inträngt genom ventilerna, vilket ingen förut observerat, eftersom nästan alla uppehållit sig på däck."

Matematikgeniet Arne Beurling

– Han kommer att bli professor, sa Konrad Beurling om sin son Arne när han tog studenten. Och det blev han.

Bok som till stor del handlar om Arne Beurling.

Konrad Beurling hade tre barn. I första äktenskapet bröderna Åke, född 1902, och Arne född 1905. I det andra äktenskapet dottern Mary, född 1910. Den äldste brodern vet jag inte så mycket om, men han tillbringade nog en del tid hos sin far på Halängen eftersom han ett tag skulle ha haft en sommarstuga vid Ödebyn nära Arket i Bäcke socken.

Om dottern Mary vet vi att hon gifte sig i Spanien och fick två barn.

Men det tredje syskonet, Arne, blev berömd och anses vara ett matematikgeni.

När Konrad Beurling och Elsa Raab från den adliga familjen Raab skilde sig 1908 växte Arne

(och Åke får man anta) upp hos mamman. Efter skilsmässan återtog hon sitt flicknamn och ville bli kallad friherrinnan Raab. Uppväxten kom att prägla Arne Beurling. Den finske matematikern Lars Ahlfors kallade Arne Beurling den bästa vän han någonsin haft och beskriver honom som en självsäker överklassvensk med starka övertygelser och med ett hetsigt humör, han kunde plötsligt brusa upp och bli nästan farligt kolerisk. Dessutom var Arne svår på spriten.

Han beskrivs också som en karismatisk person med brinnande blick, med stark dragningskraft på kvinnor, men han hade besvärliga och ibland obegripliga sidor.

Det sägs att han hade ett praktiskt-tekniskt påbrå kombinerat med ett matematiskt-teoretiskt. Och så fanns det en äventyrlig dragning. Som vuxen kom Arne ofta till sin far på Halängen för att jaga. Arne hade ärvt sin fars hetsiga temperament och det berättas att det hände att de blev så osams att de råkade i slagsmål.

Arne Beurling tog studenten vid Göteborgs högre samskola 1924 och började sedan studera vid Uppsala universitet. Redan under militärtjänsten 1930 – 31 utmärkte han sig som kryptoanalytiker. Doktorexamen 1933 var försenad ett år för att hans far tog honom med på alligatorjakt i Panama. Om någon tror att sonen var motvillig så är det fel, hans vän Lars Ahlfors har sagt att Arne älskade det äventyret. Han var friluftsmänniska och älskade strapatser och att segla.

Arne Beurling var professor vid Uppsala universitet 1937–40. Mest känd han för att knäckt från tyskarnas mest avancerade krypteringsmaskin, G-maskinen och bidrog därmed till att hålla Sverige utanför kriget. Ingen vet fortfarande riktigt hur han gick till väga. Själv sa han att en trollkarl inte skall avslöja sina trick.

Senare blev han professor i USA, först gästprofessor vid Harvard och efter en tid tillbaka i Uppsala kom att bli professor vid Princeton och fick överta Albert Einsteins rum.

Han räknas allmänt i matematikerkretsar som ett geni. En byst avtäcktes vid 100-års år jubiléet av hans födelse på Uppsala universitet, en byst står på FRA och i Kista finns Arne Beurlings torg. Arne Beurling dog i USA 1986.

Läs om honom i Bengt Beckmans bok Svenska kryptobedrifter, där finns en levnadsbeskrivning på slutet.

Under 2015 kom boken Kärlekens kod & krigets av Lasse Eriksson och Kristina Östberg Eriksson. Den handlar delvis om Arne Beurling men mest om hans frånskilda hustru Britta Östberg.

För mer om Stora Halängen se <http://www.storahalangen.se/>

Per-Olof Eliasson

Först publicerad: 23 januari, 2015 på Dalskog Webb. Uppdaterad 26 januari 2023.